

Anna Przybylska

WŁOŚNICA W 2001 ROKU*

Słowa kluczowe: włośnica, epidemiologia, Polska, rok 2001

Key words: trichinellosis, epidemiology, Poland, 2001

W 2001 roku w Polsce zarejestrowano 52 przypadki włośnicy u ludzi (zapadalność 0,13/100 000 mieszkańców). Liczba zachorowań była większa od odnotowanej w 1998 (33) i w 2000 roku (36), ale znacznie mniejsza niż w 1999 roku (263). W 2001 r. włośnicę u ludzi odnotowano w 6 województwach, przy czym najwięcej (41 przypadków, zapadalność 1,22) - w woj. wielkopolskim. Zgony nie wystąpiły (tab. I).

Tabela I. Włośnica u ludzi w Polsce w 2001 roku. Rejestracja według województw i kwartałów roku

Table I. Human trichinellosis in Poland in 2001 by voivodeship and quarter of the year

Województwo	Liczba zachorowań w kwartale				Ogółem
	I	II	III	IV	
Lubuskie	1	-	-	-	1
Mazowieckie	1	-	-	1	2
Podlaskie	-	2	-	-	2
Pomorskie	-	-	2	-	2
Wielkopolskie	-	-	-	41	41
Zachodniopomorskie	1	3	-	-	4
Ogółem	3	5	2	42	52

Zanotowano trzy ogniska włośnicy (czterdziestoosobowe, trzyosobowe oraz dwuosobowe) oraz 7 zachorowań sporadycznych. Największe - 40-osobowe ognisko wystąpiło w woj. wielkopolskim po spożyciu kiełbasy surowej wędzonej, wyprodukowanej w środowisku rodzinnym z mięsa dzika oraz z boczku wieprzowego. Mięso wieprzowe nie było zarażone larwami włośni. Jeden dzik został poddany badaniu poubojowemu w kierunku włośnicy (ujemny wynik badania metodą kompresorową i wytrawiania), ale z obliczenia łącznej masy wyprodukowanej kiełbasy wynika, że do jej produkcji wykorzystano więcej niż 1 tuszę dzika. W trakcie dochodzenia epidemiologicznego w ognis-

* Opracowano na podstawie ankiet osobowych i wyników dochodzenia w ogniskach - nadesłanych do PZH z terenu kraju oraz na podstawie biuletynów rocznych (Czarkowski MP, i in. Choroby zakaźne i zatrucia w Polsce - 2001 rok. PZH i GIS, Warszawa, 2002:69.).

ku, w podejrzaney kiełbasie w wyniku badania metodą wytrawiania stwierdzono obecność larw *Trichinella spiralis*. Kiełbasę rozproszono na terenie 2 miast i 4 powiatów. Łącznie narażone były 64 osoby.

Drugie ognisko - trzyosobowe, wystąpiło w woj. zachodniopomorskim, również po spożyciu surowej kiełbasy wędzonej, wyprodukowanej z mięsa dzika. Osoby narażone spożywały ponadto mięso z dzika poddane obróbce termicznej w wysokiej temperaturze. Dzik nie był badany po zabiciu. Wyroby z podejrzaney tuszy spożywała jedynie rodzina, która je wyprodukowała (pięć osób narażonych).

Trzecie ognisko - także rodzinne, wystąpiło w woj. podlaskim. Spośród dziewięciu narażonych osób zachorowały dwie. Nośnikiem zarażenia w tym ognisku było ponownie mięso z dzika nie poddanego badaniu poubojowemu. Spożywano różne wyroby z tego dzika oraz z mięsa wieprzowego. W trakcie dochodzenia w ognisku w resztkach mięsa z dzika wykryto bardzo liczne larwy włośni. W mięsie wieprzowym larw nie znaleziono. Badanie wykonano z zastosowaniem metody wytrawiania.

Pozostałe zachorowania wystąpiły u pojedynczych osób po spożyciu wyrobów z mięsa wieprzowego (3 przypadki), z mięsa z dzika (2 przypadki), a w pozostałych dwóch przypadkach nie ustalono źródła zarażenia i nośnika (tab. II).

Wśród ogółu chorych na włośnicę przeważali mężczyźni (33 przypadki zachorowań; 19 u kobiet). Na wsi odnotowano o 6 zachorowań mniej niż w miastach (odpowiednio 23 i 29). Hospitalizowano ogółem 16 osób (tab. III).

Większość przypadków włośnicy u ludzi charakteryzował lekki przebieg (u 34 osób), zachorowania o średnim przebiegu wystąpiły u 16 osób, a przebieg średniociężki miała włośnica u dwóch osób. U chorych najczęściej obserwowano następujące objawy kliniczne: bóle mięśni lub bóle mięśniowo-stawowe (u 42 osób) oraz gorączkę (u 32 osób), a nieco rzadziej - bóle i zawroty głowy (w 19 przypadkach) i bóle brzucha (u 11 osób). U kilku osób wystąpiły także obrzęki twarzy - w tym wokół oczu (u 8 osób), biegunka (u 7), osłabienie (u 7) oraz obrzęki nóg (u 3). Spośród innych objawów u 4 osób w 40-osobowym ognisku występowało ponadto pocenie się, a u dwóch osób - wymioty. W grupie sporadycznych zachorowań u dwóch osób doszło do powiększenia węzłów chłonnych, a inne dwie osoby miały dreszcze. Jedna osoba odczuwała bóle gałek ocznych i ogólnie „rozbicie”. U osoby tej wystąpiły także wylewy dospójówkowe. W pojedynczych przypadkach zanotowano ponadto kaszel i zaczerwienienie gardła.

W rozpoznaniu włośnicy, poza obrazem klinicznym i wynikiem dochodzenia lub wywiadu epidemiologicznego, brano pod uwagę dodatni wynik badania surowicy chorych osób w kierunku obecności przeciwciał w klasie IgG, wykonanego z zastosowaniem immunoenzymatycznej metody ELISA (w 48 przypadkach) oraz wynik badania morfologicznego rozmazu krwi, świadczący o wystąpieniu leukocytozy i eozynofilii (w 47 przypadkach). Odbiegające od normy wyniki badań biochemicznych krwi i moczu były dodatkowym potwierdzeniem rozpoznania w 44 przypadkach. U jednego chorego (mężczyzny z trzyosobowego ogniska) wykonano także badanie histopatologiczne wyścinka skórno-mięśniowego. W badanym materiale stwierdzono obecność zmiany o charakterze cysty (tab. IV).

W 2001 roku źródłem zarażenia było co najmniej 5 dzików i 3 świnię. W odniesieniu do 7 przypadków włośnicy u ludzi nie wykonano badania poubojowego sztuk zwierząt, których mięso było nośnikiem zarażenia. W odniesieniu do 41 przypadków

Tablica II. Włośnica u ludzi w Polsce w 2001 roku. Źródła i nośniki zakażenia.

Table II. Human trichinellosis in Poland in 2001. Sources and vehicles of the infestation

Województwo	Kwartal	Liczba				Zwierzę -źródło zarażenia	Badanie poubojowe - metoda	Rodzaj wyrobów - nośników zarażenia	Miejsce wprowadzenia wyrobów do obrotu	Badanie tusz i/lub wyrobów w trakcie dochodzenia epidemiologicznego
		ognisk	pojedynczych zachorowań	osób						
				narażonych	chorych					
Lubuskie	I	-		nie ustalono	1	nie ustalono	nie ustalono	nie ustalono	nie ustalono	nie ustalono nośnika
Mazowieckie	I	-		3	1	świnia	nie badano	mięso wieprzowe spożyte na surowo	własna hodowla, własny ubój i produkcja	nie badano
	IV	-		3	1	podejrzana świnia	brak informacji*	podejrzane smażone kotlety schabowe	zakup m.wp. w 3 sklepach i na targu	nie badano
Podlaskie	II	1		9	2	dzik	nie badano	wyroby z mięsa dzika i z mięsa wieprzowego	produkcja na własne potrzeby	mięso dzika - b. liczne larwy włośni
Pomorskie	III	-		2 rodziny	1	dzik	brak wyniku bad.	wyroby i przetwory z mięsa dzika	produkcja własna dla dwóch rodzin	nie badano
	III	-		21	1	dzik	wynik (-) - met.trich.	pieczone i gotowane mięso dzika	produkcja na potrzeby rodziny	nie badano
Wielkopolskie	IV	-		nie ustalono	1	nie ustalono	nie ustalono	nie ustalono	nie ustalono	nie ustalono nośnika
	IV	1		64	40	dzik [^]	1 dzik-wynik (-)	surowa wędzona kiełbasa z mięsa dzika	prod. własna, szeroko rozprowadz.	w kiełbasie z dzikalarwy włośni
Zachodniopomorskie	I	-		5	1	świnia	nie badano	wędliny i wyroby z mięsa wieprzowego	własna produkcja na potrzeby rodziny	resztki m.wp. (-) - met. wytrawiania
	II	1		5	3	dzik	nie badano	mięso dzika po obróbce term., kiełbasa sur.wędz.	własna produkcja na potrzeby rodziny	resztki mięsa dzika) - met.wytraw.
Ogółem		3	7	>112	52	> 3 świnie > 5 dzików	*			

* miejsca zakupu „pod nadzorem WIS” - brak informacji na temat metody bad.

^ z łącznej masy wyrobów wynika, że podejrzana więcej niż 1 sztuka dziennie

Tabela III. Włośnica u ludzi w Polsce w 2001 roku. Podział zachorowań według płci i środowiska (miasto/wieś). Liczba hospitalizowanych osób

Table III. Human trichinellosis in Poland in 2001 - number of the cases by gender and location (urban/rural). Number of hospitalized cases

Województwo	Miasto			Wieś			Ogółem	W tym dzieci do 14l.	Hospitalizacja
	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem			
Lubuskie	-	-	-	-	1	1	1	-	1
Mazowieckie	-	-	-	2	-	2	2	1	2
Podlaskie	-	2	2	-	-	-	2	-	2
Pomorskie	1	-	1	1	-	1	2	-	2
Wielkopolskie	15	8	23	12	6	18	41	2	5
Zachodniopomorskie	1	2	3	1	-	1	4	-	4
Ogółem	17	12	29	16	7	23	52	3	16

badanie wykonano, ale uzyskano wynik ujemny: w 1 przypadku mięso z dzika badano metodą trichinoskopową, a w 40 przypadkach - w ognisku, badano prawdopodobnie mięso nie z tego dzika, który był właściwym źródłem zarażenia (stąd ujemny wynik badania, mimo stosowania zarówno metody kompresorowej, jak i wytrawiania). W jednym z pozostałych przypadków podejrzane mięso wieprzowe pochodziło z miejsc zakupu znajdujących się pod nadzorem WIS (3 sklepy i targowisko), ale nie uzyskano informacji na temat stosowanej metody badania mięsa, a także na temat skuteczności i szczelności tego nadzoru nad targowiskiem. W kolejnym przypadku, według słów osoby produkującej wyroby i przetwory z dzika, podejrzana sztuka była badana po uboju, ale wyniku tego badania nie przedstawiono. W pozostałych dwóch przypadkach pojedynczych zachorowań nie udało się ustalić zarówno źródła zarażenia, jak i nośnika.

Jak wynika z opublikowanych danych, w latach 1992-2001 wykryto w Polsce 96 ognisk włośnicy, w których zachorowały łącznie 1 372 osoby oraz zarejestrowano 100 zachorowań sporadycznych.

Nie można pominąć omówienia wyjątkowo sprawnego działania nadzoru weterynaryjnego i sanitarno-epidemiologicznego oraz wzorowej współpracy obu pionów w woj. lubuskim, której skutkiem było niedopuszczenie do wystąpienia ogniska objawowych zachorowań u 12 narażonych osób. Mimo, że mięso świni bezpośrednio po zabiciu zostało wykorzystane do produkcji wyrobów, częściowo spożytych w środowisku rodzinnym (surowych i po obróbce termicznej w wysokiej temperaturze) jeszcze przed uzyskaniem wyniku badania poubojowego (metodą trichinoskopową stwierdzono w tym mięsie obecność larw włośni), to działanie zapobiegawcze lekarza weterynarii było wystarczająco szybkie i skuteczne. W wyniku tego działania pracownicy PSSE w Gorzowie Wielkopolskim zdążyli skierować narażone osoby odpowiednio wcześniej na leczenie, aby nie dopuścić do wystąpienia u nich objawów chorobowych. Wprawdzie w trakcie badań laboratoryjnych stwierdzono u tych osób eozynofilię, ale do objawowej włośnicy nie doszło u nikogo z narażonych. Lekarz weterynarii dopilnował także zniszczenia pozostałego mięsa i wyrobów.

Należy podkreślić, że w 2001 roku uległa zasadniczej poprawie diagnostyka laboratoryjna zachorowań u ludzi, przy czym niezależnie od zastosowania tradycyjnych metod,

Tabela IV. Włośnica u ludzi w Polsce w 2001 roku. Objawy i diagnostyka laboratoryjna - według województw

Table V. Human trichinellosis in Poland in 2001. Symptoms and laboratory diagnostics according to the voivodeship

Województwo	Liczba przypadków	Przebieg zachorowań			Objawy - liczba osób, u których wystąpiły									Diagnostyka laboratoryjna - potwierdzenie			
		lekki	średni	średnio ciężki	bóle mięśniowe	gorączka	opuchlizna twarzy	opuchlizna nóg	bóle i zawroty głowy	bóle brzucha	biegunka	osłabienie	inne	ELISA (+) w rozcieńczeniu:	leukocytoza, eozynofilia	badania biochemiczne	badanie histopatologiczne
Lubuskie	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1:100	nie badano	niewykonywane	niewykonywane
Mazowieckie	2	-	2	-	2	1	2	1	-	-	1	-	-	u 2 osób 1:1000	nie badano	nie wykonywane	nie wykonywane
Podlaskie	2	1	1	-	2	2	1	1	-	1	1	-	2	nie wykonywane	stwierdz, u 2 osób	nie wykonywane	nie wykonywane
Pomorskie	2	-	1	1	2	2	1	-	1	1	1	1	3	u 1 osoby 1:100	stwierdz, u 1 osoby	nie wykonywane	nie wykonywane
Wieikopskie	41	32	9	-	31	23	-	-	16	7	2	5	7	(+) u 41 osób	stw. u 40 osób; u 1 osoby n.b.	potw. u 40 osób; u 1 - n.w.	nie wykonywane
Zachodnpomorskie	4	1	2	1	4	4	4	1	2	2	2	1	2	u 1 osoby 1:100; u 2 - 1:10; 1 osoba -rw	stwierdzono u 4 osób	potwierdzenie u 4 osób	(+)u 1 osoby
Ogółem	52	34	16	2	42	32	8	3	19	11	7	7	15	wynik (+) u 48 osób	stwierdz, u 47 osób	potw. u 44 osób	(+) u 1 osoby

większość przypadków potwierdzono czułą metodą immunoenzymatyczną ELISA. W dalszym ciągu najbardziej istotne dla zapobiegania włośnicy u ludzi jest oddziaływanie na społeczeństwo - poprzez szerzenie oświaty zdrowotnej zarówno w mediach, jak i w specjalnych ulotkach. Powinno się namawiać osoby prywatne do poddawania badaniu poubojowemu w kierunku larw włośni zarówno upolowanych, jak i zakupionych dzików oraz ubijanych świń (również tych, które pochodzą z własnego gospodarstwa). Powszechną metodą poubojowego badania mięsa powinna być metoda wytrawiania. W niektórych krajach w diagnostyce włośnicy u zwierząt wykorzystuje się także metody stosowane u ludzi (np. ELISA).

A Przybylska

HUMAN TRICHINELLOSIS IN POLAND IN 2001

SUMMARY

Total number of 52 cases of human trichinellosis were reported and registered in Poland in 2001. Similarly as in the previous year, most of these cases (41) were occurred in wielkopolskie voivodeship. A large outbreak (40 cases) in this voivodeship resulted from consumption of the raw smoked sausage made from the boar. Sources of the infestation in 50 cases were more than 5 boars and 3 pigs. According to two cases - sources and vehicles of the infestation were not discovered. A total of 33 men and 19 women developed the disease (including 3 children under 14 years of age). Sixteen cases were hospitalized. No deaths from trichinellosis were reported in Poland in 2001.

Adres autorki:

Anna Przybylska

Zakład Epidemiologii Państwowego Zakładu Higieny

ul. Chocimska 24, 00-791 Warszawa